

SZÁSZ JUDIT

A LOZSÁDIAK EGYKORI TÁNCA, A LIN

A Maros Szászváros—Déva közti szakaszától délre eső több falu (Lozsád, Tordos, Batiz, Bácsi, Hosdád, Rákosd, Barcsa, Alpestes, Keresztúr stb.) magyar lakosai körében egészen a század elejéig jellegzetes tánc volt a *lin*. Ma már azonban Lozsádon — Jeledinți — is inkább csak az idősebb nemzedék tagjai emlékeznek még rá. Lozsádon (a községről l. Kolumban Samu: *Lozsád és népe*. Ethnographia 1894, 239; 326.) a századforduló éveiben hódított teret a csárdás és vált közkedvelté. A csárdás és a későbbi divatos táncok fokozatosan háttérbe szorították a lint olyannyira, hogy mintegy 15—20 éve táncmulatságokon már nem táncolják.

Az évek folyamán sokat változott a lozsádi táncmulatságokon muzsikáló zenekar számbeli és minőségi összetétele, s ez nyilván hozzájárult a táncmotívumok változásához, alakulásához is. A múlt században a helybeliek még furulyaszóra táncoltak. S a lányokat is furulyaszóval hívták meg a táncmulatságba. A századfordulón a zenészek már a *kezések* által más faluból hívott hegedűsök voltak. A zenekar összetételében általában *primás*, *kontrás* és *gordunás* szerepelt. Ekkor már a leányok muzsikaszóval történő meghívása elmaradt. Később, ritkábban, a keresztúri (Cristur) rezesbandát is meghívták.

A lozsádi tánchoz fűződő szokások nagyrészt hasonlítottak más néprajzi tájegységek szokásaihoz. Lozsádon régen gyakrabban rendeztek táncot: nyáron minden vasárnap, télen pedig általában *innepnapokon*. Egyszerre több nagylányos helyen is állott a tánc, szép időben csűrökben, esős vagy hideg időben pedig házakban.

A tánc megkezdése előtt vagy két tánc között a leányok a tánc-helyiség közepén álltak *összefogóva karba*, beszélgettek vagy énekeltek. A zene megszólalásakor a legény intéssel kérte fel a lányt. A lány egyet perdülve ment a felkérő elé, vagy ha nem, akkor a legény maga *forgatta meg karikóba* a keze alatt, s csak azután kezdtek táncolni. A táncos párok tánc közben egymás után haladva köröket alkottak. A külső körben a jobb táncosok helyezkedtek el. Figyelemre méltó, hogy a végén a lány köszönte meg a legénynek a táncot. A különböző párok lépései, figurái nem voltak szigorúan kötve egymáshoz, ami változatosabbá, „mutatósabbá” tette táncukat.

A tánc leírásában több adatközlő (Fekete Dénes, Kiss Berta, Fekete Erzsébet, Fekete Zsigmond, Zudor Bálint, Zudor Endre, Herceg Endre, Zudor Anna) segített visszaemlékezéseivel és a tánc töredékes bemutatásával. Ezek alapján sikerült rögzítenünk teljes egészében a táncot.

A *lin* két részből áll: az első lassú (innen a tánc román eredetű neve is), a második gyors vagy szökő.

A lassú rész alaplépése: két lépés egy irányba és egy lépés ellenkező irányba. Ha a férfi jobbal, akkor a nő bal lábbal kezdi a táncot.

E rész jellemző vonása az állandó féltalpra emelkedés és rugózás, a test jobbra-balra való ringása (fordulása) és a térdhajlítás. A tánc kezdetekor a táncoló pár egymással szemben áll, a férfi mindkét karjával a nő derekát fogja, a nő pedig mindkét kezét a férfi vállára teszi. A férfi és a nő egyformán táncolnak, a nő csak a figurázásnál nem követi a férfi mozdulatait.

A lassú részt az első mellékelt dallamra járják.

I. ütem:

első két nyolcad. A táncos kissé felemelt jobb lábbal jobbra lép, a test enyhén balra fordul;

következő három nyolcad: Bal lábbal a jobb mellé lép, a test enyhén jobbra fordul.

II. ütem:

első két nyolcad: Jobb lábbal tovább lép jobbra, a test kissé balra fordul;

következő három nyolcad: Bal lábbal *akaszt* (1. ábra), azaz a bal lábat rézsút-hátra húzza, úgy, hogy a lábhegy érinti a földet; egész testsúllyal jobb lábra ereszkedve rugózik, biccent, a test az előbbi helyzetben marad.

III. ütem:

első két nyolcad: Bal lábbal balra lép, a test kissé jobbra fordul;

következő három nyolcad: Jobb lábbal *akaszt*, jobb lábra ereszkedve rugózik, a test az előbbi helyzetben marad.

A dallam további részében a fent leírt táncmotívumot előlről ismétlik.

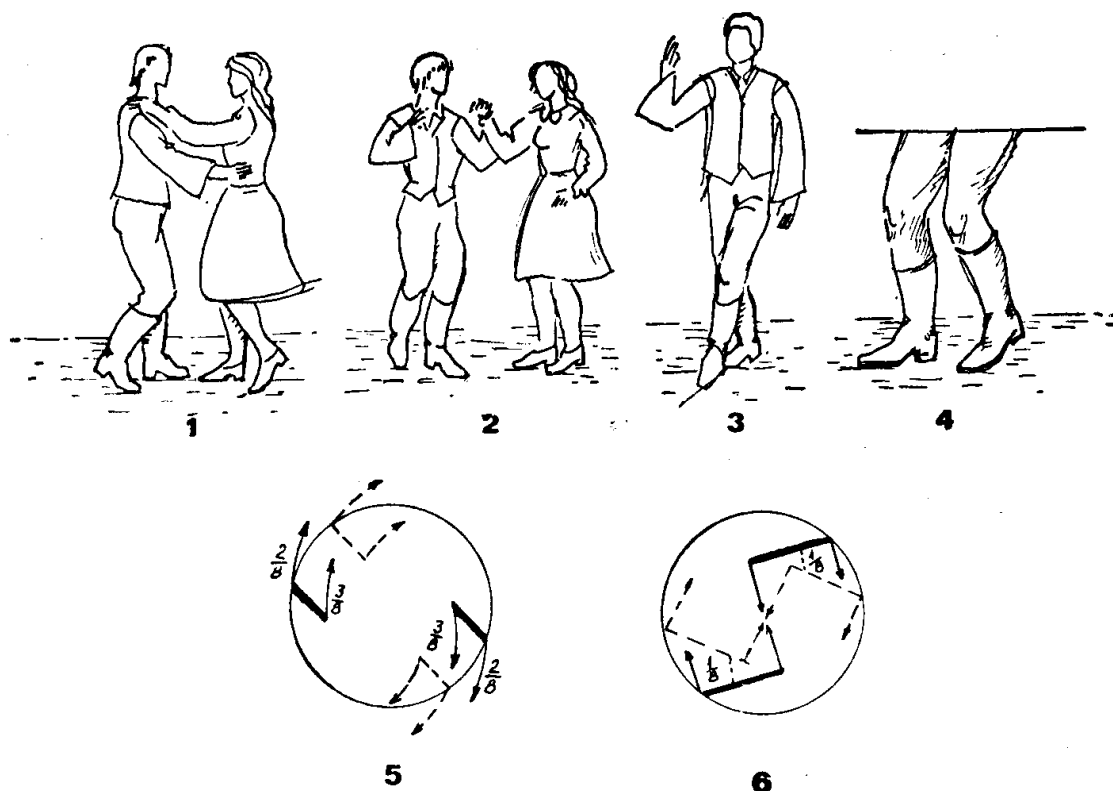
Ugyanezt a figurát jobb—bal kezüket fogva is táncolják (2. ábra). Szabad kezét a nő leereszti vagy csípőre teszi, a férfi kezének három ujjával *pittyeg* (azaz pattogtat), vagy szabad keze felőli lábszárát elől-belül, illetve bokáját hátul-kívül ütögeti. Közben a férfi a táncosát keze alatt lassan megforgatja, ha szabad kezük felé lépnek: kifelé, ha pedig ellenkező irányba lépnek: befelé, vagy összefogott kezük alatt mindketten kifordulnak, illetve — az előbbi szabály szerint — befordulnak.

A legidősebb nemzedék a középkorúakhoz viszonyítva méltóságteljesebben, tempósan és enyhébb rugózással járja. A kézen fogásos változatot más tánclépéssel is járja: Két lépésnyi távolságra, oldalra haladva, lábait keresztezve, a földtől alig felemelve, ívesen lép, hol a jobb, hol a bal lába lévén elől (3. ábra). Közben a férfi csizmája szárát vagy sarkát veregeti, és állandóan pattogtat.

A lassú rész párosforgásánál az összefogózás ugyanaz. Lassú tempóban, kissé rázósan, szaggatottan, térdhajlítással járják. A párok rézsút-szemben állnak.

I. ütem:

első két nyolcad: A forgó pár a forgáshoz viszonyított külső lábát kissé előre teszi, a térd behajlik, a test enyhe befelé fordításával

1. A lassú rész alaplépése akasztással; 2. A lassú rész második változata; 3. Keresztező lépés a lassú rész harmadik változatánál; 4. A lábak helyzete a súrlásnál; 5. A lassú rész forgásának vázlatja; 6. A gyors rész súrlásos forgásának vázlatja.

egyidejűleg a hátul maradt láb féltalpon súrlással úgy fordul el, hogy a lábfejek egymással szinte 90° -os szöget zárjanak be. A térd kiegyenesedik;

következő három nyolcad: A belső lábat a külső mellé húzza, a test kifelé fordul.

E forgást érzékelteti az 5. ábra.

Érdekes, hogy Lozsádon a csárdás forgását a lin páros forgásához alakították. A közismert csárdás folyamatos, gyors forgását itt lassan, a test jobbra-balra való ringásával, szaggatottan járják.

A lin második, gyors (*hamar* vagy *szökő*) része a lassú után megszakítás nélkül következik. A megkérdezettek szerint ez elválaszthatatlan része a linnek, habár tempója és táncmotívumai részben különböznek ettől. Ezt jobbra-balra szökellve-ugrálva táncolják, a második dallamra. Az összefogózás ugyanaz, mint a lassú rész alaplépésénél.

I. ütem:

1. negyed: ugrás jobbra jobb lábbal féltalpra, a bal lábhegy a jobb sarok mellett földet érint, hirtelen egy pillanatra kissé felkapja a

jobb lábát, hogy aztán újra ráugorjon, a bal láb levegőben marad;

2. *negyed*: ugyanaz, mint az első negyedben, csak ellenkező láb-bal, ellenkező irányba.

Egyesek szerint régen a gyors részt úgy is járták, mint a lassút, csak gyorsabban és szökellve.

A forgás ugyanezzel a lépéssel történik, egyfelé mindig nagyobbakat szökve.

A századfordulóig a gyors rész forgásának egy másik változata is létezett, a táncosok *súrolva* és nagyon gyorsan forogtak, a következőképpen:

I. ütem:

1. *nyolcad*: A belső láb féltalpon rézsút-jobbra csúszik súrolva a földet, külső lábát kissé felemelve jobb felé kanyarítja, s féltalpon érintvén a földet, taszító mozdulattal önmagát előre-körbe lendíti (4. és 6. ábra).

E lépés ismétlődik.

A figurázás a tánc mindkét részének díszítőeleme volt. „Amellett mestere vót a figurának”, a cigány előtt kivált a körből, a párjával forgott egyet, majd teljesen elengedte a lányt és *pontozni* kezdett, azaz „pontra kiverte a figurát”, lábszárát elől, bokáját hátul felváltva jobb és bal kézzel veregette, nagyot ugorva egyszerre mindkét kezével mindkét bokáját hátul megütötte, dobbantott, bokáját összeverte, pattogatott, tapsolt, kurjantott.

Ezalatt a lány leeresztett vagy csípőre tett kézzel lépegetett, és amikor a legény befejezte a pontozást vagy tapsolt, perdült egyet.

Tánc közben egyesek füttyörészték a dallamot, mások kurjantottak. Az egyik ilyen táncszó:

Fordulj egyet karikára,
Györfi Péter csudájára.

Más, felelgető táncszók a vidéken oly szoros magyar—román együttélést példázzák:

Mit ér az a pörge kalap,
Ha az ember csak egy falat.
Ce haznă cǎ peana-i lată
Dacǎ nu-i Barna-n poiată.
[Mit használ a nagy bokréta,
ha nincs Barna (tehén) a pajtában]

vagy:

Ce haznă cǎ-i peană lungă
Dacǎ nu-i mǎlai s-ajungă.
[Mit használ a nagy bokréta,
hogya kevés a puliszka]

Az öltözet, mint a táncmulatságok velejárója, a század elején vázlatosan a következő volt:

A nők nyáron a *pendely* (alsószoknya) fölé két fehér *fersőt* (fersing, szoknya) vettek. A felső ferső alját csipke vagy hímzés díszítette. A felsőtesten *inget* viseltek, amelynek nyaka fodrozott, hosszú és végig bő ujjának vége pedig csipkézett volt. Erre vették régebben a *zsubénak* nevezett rövid posztókabátot, később a *lékrit*. Télen öltözetüket posztóból készült kabát egészítette ki. Lábbeliként nyáron félcipőt, télen csizmát hordtak.

A férfiak nyáron fehér *inget* és fehér középbőségű *gatyát* viseltek. Az ing bő ujját csuklónál *pántba* (kézelő) foglalták. Téli öltözetük a gatyára vett sötét színű *csorik* (szűk posztónadrág, a román „cioareci”-ből), ing, lájbi, ujjas. A múlt században földig érő *subát* (condrát) viseltek, amelyet tánc közben félvállra vettek és a nyaknál *bájjal*

A lozsádi lassú és hamarnóta dallama

Lassacskán Lin

Gyorsan Hamarnóta (vagy szökönóta)

(kötővel; a román „baieră”-ből) kötöttek meg. A suba a súrlásos forgásnál felemelkedett és még nagyobb lendületet adott a táncosoknak. A férfiak általában bakancsban vagy csizmában táncoltak.

Az öltözetnek eme rövid leírása nem igényes, pusztán csak a tánc könnyebb elképzelését segíti. A Hunyad megyei régi magyar népviselet még külön feldolgozásra vár.

A furulyaszóra járt régi tánc, a lin, a maga lassú és gyors részével, forgásaival, változatos és gazdag figuráival tág lehetőséget nyújtott a táncosok tánctudásának kifejezésére, megcsillantatására.